

CATALUNYA DESPRÉS DEL 1652: RECOMPENSES, CENSURA I REPRESSIÓ

per Eva Serra i Puig

La situació catalana després de la caiguda de Barcelona del 1652 té, en l'actualitat, potser, encara pocs estudis. Hi ha excepcions, com els treballs de F. Sánchez Marcos o els de J. M. Torras i Ribé. Un i altre han posat en evidència el control de les insaculacions de la ciutat de Barcelona i de la Diputació del General a partir d'aquella data i la consulta del Consell d'Aragó al rei que preludia moltes de les coses que després feren els Borbons amb la caiguda de Barcelona del 1714, com la construcció de la Ciutadella¹. D'altra banda, també Jordi Olivares, a través de les lletres citatòries i executorials de la Reial Audiència, ha pogut observar la tendència de reacció senyorial amb el retorn dels exiliats i la recuperació dels patrimonis confiscats durant la guerra, especialment en el cas dels ducs de Cardona².

Aquest breu article pretén il·lustrar alguns aspectes dels sectors col·laboracionistes amb la monarquia de Madrid en el curs de la guerra i les gràcies que un d'ells en rebé o n'esperava rebre de la col·laboració, a més d'algunes vessants potser poc tractades de la repressió. El tema requeriria molta més investigació, però aquí em limito a algunes referències espigolades en el curs d'altres recerques.

---

1. F. Sánchez Marcos, «El nuevo "status" de Barcelona tras su reincorporación a la monarquía hispánica en 1652» *Homenaje al Dr. D. Juan Reglá Campistol*, Universitat de València, 1975, vol. 1 pp. 597-609. J. M. Torras i Ribé, «El projecte de repressió dels catalans de 1652» *La revolució catalana de 1640*, Barcelona, 1991, pp. 241-290.

2. J. Olivares, «Plets i endeutament comunal en la immediata postguerra dels Segadors», *Recerques*, 33 [1996], pp. 33-52.

ESPIONATGE I RECOMPENSA

En el fons Maldà que es conserva a l'ACA, entre els papers dels successors de la baronia, hi ha la còpia d'unes cartes que revelen l'espionatge portat a terme per Rafael Càrcer i Bals dins la ciutat de Barcelona al servei de Joan d'Àustria durant el setge de la ciutat³. El conjunt documental va ser reunit per Rafael Càrcer, per tal de reforçar la sol·licitud d'una recompensa. «Certifico – escriu Iñigo Melchor Fernández de Velasco y Tovar, conestable de Castella i de Lleó i general de la cavalleria de l'exèrcit de Catalunya– que aviendo puesto sitio a la ciudad de Barcelona, el señor marqués de Mortara general del exsèrsito, conossiendo el afecto que Rafael Càrcer tenia a las armas de su magestad y necessitando de persona de entera satisfassi3n que le diesse notisias de lo que dentro de la plasa passava, le mandó entrar dentro della para que se correspondiesse con su excelència y demàs cavos del exèrcito, como lo hizo dia por dia, dándoles en todo avisos particulares de lo que dentro ... se obrava siendo uno de los principales instrumentos del buen susesso que tubieron las armas de su magestad. Disponiendo dicho Rafael Càrcer tubiessen los cabos anticipadas notisias de las salidas del enemigo, los viveres que avia el dia en que se esperaba el socorro, el tiempo que podian resistirse y las resoluciones de los consejos de estado y guerra»⁴. El plec documental és un conjunt de cartes enviades a Rafael Càrcer acusant rebut de la seva informació i demanant-ne més. Els corresponals li escrivien amb noms suposats. Don Joan d'Àustria signava amb el nom de «el piadoso»; el marquès de Mortara, ho feia amb el nom de «el sabio»; Juan Bautista Arespacochaga, secretari de don Joan d'Àustria, signava amb el nom de «el verdadero»; don Lluís d'Arenys capità de [corazos] espanyols amb el de «el arrogante»; Galceran Dusai, amb el de «don Fabro»; Josep de Monnàs, amb el de «el constante»; don Alexandre de Sulla, amb el de «el feliz»; Joan Pau de Pau, amb el de «el deseoso»; el mossos que “a qualquier ora passava a la campanya y en aquel exèrcito” era

3. ACA, Patrimonials, Arxiu Castellbell-Maldà, lligall 163. A partir d'ara ACA, P-ACM, 163. Rafael Càrcer i Bals no va ser l'únic a practicar l'espionatge al servei de don Joan d'Àustria. F. Sánchez Marcos es refereix també als contactes durant el setge de Barcelona entre don Joan i Jaume Cortada, el futur baró de Maldà, *Cataluña y el gobierno central tras la guerra de los Segadores (1652-1679)*. Barcelona, 1983, p. 52.

4. ACA, P-ACM, 163, doc., 200 (9-XI-1652). Aquesta documentació és dins l'arxiu particular dels Maldà. Els Càrcer eren poca cosa, sembla, abans del 1640. Per raons de talls de successió el patrimoni dels Cortada-Amat passà a inicis del segle XIX als Castellbell i a finals del segle XIX als Càrcer-Vilallonga-Falguera, *Els Castells catalans*, vol. VI-2, Barcelona, 1979, pp. 1038 i 1045.

conegut com «el sobrino» i Rafael Càrcer i Bals, com «el colérico»⁵. El mateix marquès de Mortara afegeix que «eran sus avisos y inteligencias las más seguras...hasta que a los últimos del asedio por esta sospecha le tubieron en un calaboso de donde le sacaron al tiempo que estubieron de entregar las llaves desta ciudad»⁶ i el mateix don Joan d'Àustria afirmava «tengo muy en la memoria el celo y fineza del colérico, pues no es para olvidarlo»⁷. Encara don Josep de Villalpando Enríquez, en carta escrita des d'Oleta del 20 de març del 1653, quan es referia a la possibilitat de bons resultats militars s'esplaiava i escrivia que tot seria més ràpid «si Dios nos deparase en Perpinyan una cuadrilla de coléricos y constantes»⁸.

Una informació molt ben rebuda fou un croquis de les fortificacions internes de la ciutat. «He recibido su papel de V. M. –escribia «el sabio» a «el colérico», el 29 de juny del 1652– y la planta que le asiguro está muy buena y la estimo en mucho, y ... se la enbio al rey esta noche y le digo quien la ha hecho»; la mateixa carta informava a Rafael Càrcer de la situació: «está muy diferente oy que aora un mes, que a la sorda nos an venido más de quatro mil hombres»⁹. El «sabio» estimulava a Rafael Càrcer a difondre la possibilitat d'un final barceloní no cruent: «quedo con el gusto que V. M. puede imaginar de las buenas nuevas que me da –escribia el «sabio», el 25 de juliol– y si el consejo toma tan buena resolución, no dudo que tendrá y toda la ciudad mui entera satisfacción y que se verá calmada y en el lustre que ha estado siempre y lo demás será perderse de conocida, digalo V. M. de mi parte a quien le pareciese que conbenga y a quien se pueda V. M. fiar, y creo que an de allar en S. A. y en su Mgd. todo amparo y jo lo procuraré, y aquí tenemos poder para todo en la misma forma que si estuviera aquí el rey en persona y lo que ajustaremos será establecido para siempre»¹⁰. Tanmateix no estava clara l'opció de la ciutat. «Mui dura cosa –deia el «sabio» el 29 de juliol, es el que quiera llegar essa ciudad asta su último fin y que suceda algun desconcierto en ella y que la gente tome alguna resolución que les obligue a tratar desablar o perder todo aquello

5. ACA, P-ACM, 163, *Copia de las cartas escritas desde el campo sobre Barcelona...*

6. ACA, P-ACM, 163, doc., 300 (31-VII-1657).

7. ACA, P-ACM, 163, doc., 100 (27-IV-1659).

8. ACA, P-ACM, 163, doc., lletra A.B.

9. ACA, P-ACM, 163, doc., lletra F.

10. ACA, P-ACM, 163, doc., lletra J.

que puedan granjear en la gran clemencia de su Mgd»¹¹. Potser aquesta situació dubtosa explica que «el arrogante», el 31 d'agost, en nom de don Joan d'Àustria, manés a Rafael Càrcer difondre pasquins: «Su alteza me a mandado que metays esos papeles por las esquinas que importa o por las partes más públicas y avisar luego de lo que dixeren que importa que se etchen»¹². El 7 d'octubre ja havien començat les negociacions i «el arrogante» no escrivia pas massa bé de Francesc Puigjaner, ni massa bé de les capitulacions que proposava Barcelona¹³ i encara menys del govern de la ciutat: «amigo, esto poco puede durar y nos hemos de ver presto de más serca ... pues a querido Dios que llegasse el dia. Muy buena persona an alexido los de essa ciudad que se puso, quando vió al piadoso, más muerto que vivo, y es que temeria sus pecados, al fin dió ... al piadoso otros treinta disparates»; tanmateix, diu la carta «el piadoso quiere el bien desta patria ... y conose que quatro hombres tienen la culpa desto y así los perdona a todos, en fin perdon general que no ay más que azer y se pone por interessor para que su Magd. los perdone a todos como lo aze oy», tot i que no s'estava de dir que **«del principio al postre no an echo sinó disparates y los aran pues todos son erreros y sastres los que gobiernan»**¹⁴. La ciutat no es devia sentir segura del tot i els rumors devien anar en dansa. El 8 d'octubre el «Verdadero» havia de dirigir-se a Rafael de Càrcer per desmentir rumors «y mire V. M. que traça [decir] de querer degollar toda la gente de Barcelona, quando se está tratando de conceder que puedan salir con Mota y hir a Fransia todos los catalanes que quisieren seguirle, llevandose sus vienes muebles pues no pudiendo dudarse que estos seran los mal afectos y los que no tendran muy seguras sus consiensas, ja se ve si el intento fuera de castigar a nadie se diera esta permisión. V.M. aquiete los coraçones»¹⁵. El mateix dia, don Joan d'Àustria havia d'escriure contra qualsevol rumor de repressió: «Maravillado

---

11. ACA, P-ACM, 163, doc., lletra K.

12. ACA, P-ACM, 163, doc., lletra M.

13. Pel que fa al desenvolupament de les negociacions de la capitulació, vegeu F. Sánchez Marcos, *Cataluña y el gobierno central tras la guerra de los Segadores (1652-1679)*. Barcelona, 1983. pp. 50-51. Aquest autor sintetitza la informació del Dietari de l'Antic Consell Barceloní, dels lligalls del Consell d'Aragó i del tercer volum dels *Anales de Cataluña* (Barcelona, 1709) de Narcís Feliu de la Peña. Fa també ús de l'obra de Francisco Fabro Bremundan, *Historia de los hechos del serenísimo señor don Juan José de Austria en el principado de Cataluña*. Zaragoza, 1673.

14. ACA, P-ACM, 163, doc., lletra R.

15. ACA, P-ACM, 163, doc., lletra T.

me deja lo que me dice el Colérico en su papel de oy, porque no se aja dado ningun motivo de palabra ni por escrito para pensar nadie que jo aja de usar ningún rigor con la ciudad, antes bien procuro encaminar las cosas de manera que todos esten quietos, contentos, seguros y en toda felicidad y así puede aquietar el ánimo y estar cierto que ni su muger y hijo, ni nadie en la ciudad, tendrá ningún riesgo, de que le doy la palabra y le aseguro que la intención de S.Mgd y la mia no es de destruir sus vasallos»¹⁶. Fernández de Velasco atribuïa els rumors al virrei francès La Mothe: «esas voçes que se introduçen salen de la Mota pues el nunca a sido de parecer de ajustamiento ... que lo que V. M. me diçe ni con los moros se iciera ni cabe en ley cathólica, lo ques menester que los de Barcelona se fien de nosotros y acaben de abrir los ojos y de conocer los embustes de los franceses»¹⁷.

Aquest passat d'espionatge s'havia de traduir en algunes recompenses que, tanmateix, no sempre foren fàcils d'obtenir. Rafael Càrcer i Bals va començar per ser insaculat en les bosses de conseller tercer de la ciutat de Barcelona i, com a tal, va ser síndic de la ciutat durant el Parlament del 1653¹⁸; la seva insaculació va permetre que fos conseller tercer de Barcelona durant l'any 1658¹⁹. També va ser insaculat en la bossa de diputat reial per la vegueria de Barcelona, on se li donava el tractament de mossèn²⁰. Tanmateix, Rafael Càrcer i Bals aspirava a més. D'ençà del 8 de febrer del 1653, la correspondència que li és adreçada per una gran munió de persones demostra que no va parar de fer gestions a la recerca d'un bon lloc. Va rebre cartes de suport a les seves aspiracions: del duc d'Albuquerque, del comte de Robres, del marquès de Mortara, de don Pasqual d'Aragó, de don Diego de Sada, d'Agustín de Coca, del marquès d'Aitona, del marquès de Jodar i, especialment, del conestable de Castella i el seu oncle, el marquès de

16. ACA, P-ACM, 163, doc., lletra S.

17. ACA, P-ACM, 163, doc., lletra V [8-X-1652].

18. F. Sánchez Marcos, *Cataluña...*, p. 72.

19. *Rúbriques de Bruniquer*, vol. I, p. 55.

20. ACA, Generalitat, G-82/4. Era un dels 39 de la vegueria i és el núm. 352 de la relació del decret reial de reserva de les insaculacions de la Diputació signat pel rei des d'El Pardo el 23 de gener del 1654. També trobem insaculat, en la bossa d'oïdors reials de la vegueria de Barcelona, mossèn Jaume Cortada, mercader; és un dels 46 de la bossa, el núm. 443 de la relació. També en la bossa d'oïdors militars de la vegueria de Barcelona mossèn Francesc Pasqual de Panno és un dels 34 de la bossa, el número 228 de la relació. Sobre Francesc Pasqual de Panno, filipista convençut, vegeu *Motines de Cataluña*, Barcelona, 1993, edició a cura d'Isabel Juncosa i Jordi Vidal.

Fresno. Rafael Càrcer va aspirar a ser diverses coses: coadjutor del mestre racional, síndic de la Diputació, algtzír de la Inquisició, receptor de la batllia i veguer de Barcelona. Va trigar a tenir sort. Potser el joc a la cort de don Joan d'Àustria no l'ajudava. «Remita al Consejo sus papeles y memorial con relación de sus servisos», li deia don Pasqual de Aragón, el 6 de desembre del 1653. «Siento mucho no aya tocado a V. M. alguno de los officios como estos senyores del Consejo de Aragón me lo avian assegurado», escrivia el marquès de Fresno, el 4 de març del 1654; i el 23 de maig del 1654, afegia: «lo principal en todo es que de ay benga V. M. en las ternas bien propuesto». «V. M. vea si ay alguna cosa vaca de probecho que podamos echar el ojo», li escrivia el marquès de Mortara, el 28 de setembre del 1655. Sembla que sense massa satisfacció, el maig del 1654 acceptava l'ofici de batlle de Barcelona, tot obeint don Joan d'Àustria. «Es razón comensar con lo menor para adquirir mejores puestos», li aconsellava el marquès de Fresno. El 1658 rebia felicitacions d'uns i altres per la seva extracció de conseller de Barcelona, «reparo de sus descomodidades», li deia don Diego Sada, content que la ciutat pogués ser governada «por ministros como V. M.». Finalment, el maig del 1660, ben proposat en terna pel virrei i amb el suport, sembla, de don Joan d'Àustria, obtenia l'ofici de veguer de Barcelona. «Antes de recibir su carta de V. M. –li escrivia el conestable– me hallaba con notisia de la merced que su Magd. ha hecho a V. M. de beguer de essa ciudad y debe creher he holgado mucho con este aviso y con la circunstansia de ser por tres años, siendo sierto que mi voluntad se la desea perpétua». Cristòfol Crespí de Valladaura el felicitava i li deia que confiava en la seva tasca, i el rei, d'immediat, li demanava col·laboració en la publicació i prèdica de la butlla de la santa croada. El cas de Rafael Càrcer degué ser un de tants d'una nova fornada de persones vinculades a la nova situació política en què la monarquia va començar a substituir la Diputació del General en el proveïment d'oficis no directament reials a Catalunya. Tres anys més tard, Rafael Càrcer ja reclamava l'ardiaconat del Llobregat per al seu fill Rafael Joan Càrcer, sempre al·legant els serveis prestats en el setge de Barcelona del 1652²¹.

---

21. Tota aquesta informació vinculada a les aspiracions de càrrecs de Rafael Càrcer és tretta d'ACA, P-ACM, 163, cartes numerades: núms. 3 a 85. Per l'exercici de veguer, vegeu *Dietari de l'Antich Consell Barceloní*, vol. XVII, Barcelona, 1922.

ESBORRAR LA MEMÒRIA HISTÒRICA

Molt sovint, els historiadors que han volgut aproximar-se a la documentació dels anys de la Guerra dels Segadors han pogut constatar la freqüència de llacunes documentals pel que fa als anys quaranta del segle XVII²². És cert que la mateixa guerra va contribuir a la desorganització de la producció o del règim senyorial, com els exilis de molts membres de la noblesa ho poden explicar. Però, ara també, he pogut identificar que hi hagué ordres explícites per part de don Joan d'Àustria de fer desaparèixer o treure de la circulació la documentació políticament subversiva d'aquells anys. L'ordre de don Joan, en aquest sentit, no devia ser cap cosa estranya a l'època. Boris Porchnev ens explica que el 1668 «Louis XIV ordonna de rechercher et détruire tous les documents concernant les affaires publiques des années 1648-1652 et de recopier en faisant des coupures, les procès-verbaux de la municipalité de Paris, du parlement et des autres autorités parisiennes, le roi voulant faire disparaître jusqu'au souvenir de ce qui s'était passé pendant sa minorité contra son service»²³. El 25 de març del 1653, era feta pública una crida²⁴ pels carrers de Barcelona, pel trompeta Joan Ratera, en nom de don Joan d'Àustria i per ordre del rei, amb la resolució següent: «Hase tenido por conveniente separar y quitar de lo público los escritos, actos y papeles que se huvieren hecho en tiempo de las alteraciones desse Principado, en la forma que el S. rey don Juan el segundo lo mandó executar el año de 1472²⁵ en las que entonces hubo, porque no solo sirvan de confusión a los enemigos de mi corona que las fomentaron, sino que se manifieste a todos que fue reprobado lo que illicitamente han obrado y executado. Para poder ordenar quales destes escritos y papeles se deven condenar y que no es bien que quedan consentidos, os encargo hagays que con todo cuydado se recojan todos los libros, privilegios, actos, deliberaciones, estatutos y escritos que se huvieren hecho por essa ciudad de Barcelona y Diputación y por otras qualquier ciudades y universidades en tiempo destas alteraciones y

22. Montserrat Duran i jo mateixa ho hem pogut constatar en el terreny de les actes municipals i de les sèries d'arrendaments senyorials. Núria Sales ha pogut estranyar-se, més d'un cop, de la manca d'exemplars del pacte de la Péronne a l'ACA o a d'altres arxius de Catalunya.

23. B. Porchnev, *Les soulèvements populaires en France de 1623 à 1648*, SEVPEN, París, 1963, p. 505-506.

24. ACA, Generalitat, N-55, imprès cosit entre els fols. 169-170.

25. Fos així o no en temps de Joan II, cal indicar que la guerra civil del segle XV va ser molt present durant la Guerra de Secessió, tant per part dels catalans de la ruptura com per part de la monarquia en la liquidació de la guerra.

también los processos hechos y fulminados contra personas particulares que por affectas a mi servicio han padecido ... embiándome un inventario dellos para que se resuelva la forma y donde convendrá ponerlos o lo que más conforme pareciere hazer dellos». També es disposava la incautació de tota gràcia o privilegi particular o públic obtingut del rei de França. Aquesta resolució reial (emanada del sacre reial consell del 22 de març del 1653) anava acompanyada de les disposicions de don Joan que manaven als consellers de Barcelona i als diputats i oïdors de la Diputació i a tots els paers, cònsols, procuradors, consellers, jurats i obrers de totes les ciutats, viles, llocs, parròquies, universitats, col·legis, confraries, magistrats, arxivers, notaris, escriptors d'aquells consistoris o organismes o de qualsevol cort o tribunal i a qualsevol persona implicada de qualsevol estament que dins trenta dies de la publicació de la crida possessin «en mà i poder del magnífich y amat de la real magestat lo D. Rafel Vilossa del Real Consell de la tercera Sala y advocat fiscal de la Regia Cort tots los llibres, privilegis actes, deliberacions, estatuts, registres y escrits tant de màs com estampats fets, actuats, escrits, estampats o consedits des del any 1640 inclusive fins que esta Província es tornada a la obediència de sa magestat ... y qualsevols llibres, papers tant estampats com manu escrits que tracten de matèries de aquellas o ellas consernents sots pena de sinch cents florins de or de Aragó als cofrens reals de sa magestat aplicadores...» i, si calia, amb penes corporals i pecuniàries, majors o menors segons la qualitat del cas i a arbitri de don Joan. Desconec les conseqüències d'aquesta ordre, de la qual potser escauria de fer-ne un seguiment. En el cas de la Diputació, un cop d'ull a les deliberacions ens han permès de saber què va fer el consistori. «Més, deslberen que sien entregats y liurats al noble advocat fiscal de la Regia Cort –deia una deliberació del mes de març– los papers que.s trobaven recòndits en lo armari del libre de la ànima des del any 1640 que comensaren las revolucions en la present ciutat de Barcelona, Principat de Cathalunya y sos Comtats. La entrega dels quals papers fan ses senyories en virtud de crides reals manades publicar per lo sereníssim Sr. don Joan de Austria fill, loctinent y capità general de sa Magt que Déu guarde en lo any 1653 conforme lo memorial de dits papers que és assi cusit ab senyal de letra A». Els papers lliurats a la regia cort van ser, segons aquest memorial²⁶:

26. ACA, Generalitat, N-208 entre fol. 677 i 678: «Memorial dels papers que los molt il.lustres senyors deputats y oydors del General de Cathalunya en virtud de crides reals han entregats a don Joseph Romeu...dr. del real consell, advocat fiscal de la règia cort, a 12 de mars 1654».

a) un quadern, relligat amb pergamí, amb la correspondència del comte-duc d'Olivares i el protonotari Villanueva amb el comte de Santa Coloma, és a dir, el material incautat per la Diputació després de la mort del virrei, el dia de Corpus, que havia servit a Gaspar Sala per a la redacció del famós opuscle *Secrets Públics*²⁷; b) un plec de papers originals «intitulat tractat de aliança perpètua entre França y Cathalunya»; c) pactes fets entre França i Catalunya; d) dos actes de jurament a les Constitucions del lloctinent mariscal de Brézé; e) «memorial dels teòlegs»; f) «altre memorial fet per los assessors de la casa de la Deputació», g) «determinacions fetes per lo estament ecclesiàstich per la contribució del gasto del batalló»; h) «plica de papers originals restituhits per lo dr. mr. Francesc Martí y Vilademor» i i) «papers fahents per los auxiliars, un plec». Sabem poc sobre aquest trasbals documental, però seria bo de tenir-lo present i verificar si tots els organismes públics van fer com la Diputació i si aquest material va desaparèixer o es troba entre els papers de l'Audiència o entre els papers del Consell d'Aragó.

Ja he recordat que tant J. M. Torras i Ribé com F. Sánchez Marcos han verificat la importància del control de les insaculacions de Barcelona i la Diputació després del 1652. La reserva de la insaculació pel que fa al decret relatiu a la Diputació (El Pardo, 23 de gener del 1654) deia també: «y queremos y declaramos que es nuestra expressa voluntad que todos los arriba insiculados solo tengan derecho a estarlo en las bolsas mientras no se lo prohibiremos ... y nos reservamos la facultad de excluirlos y sacarlos della sin causa o con ella siempre y quando nos pareciere ... por ser esto conforme a lo dispuesto ... en los oficios de la casa de la ciudad de Barcelona»²⁸. D'altra banda, la monarquia no es va limitar a reservar-se les insaculacions, sinó que també es va reservar «los oficios que se davan por nombramiento de los diputados y otros assí perpétuos como temporales durante nuestra mera y libera voluntad y mientras no mandaremos otra cosa»²⁹. Podem trobar aspectes de l'abast d'algunes reserves o del nou

27. *Escrits polítics. Tom II. Secrets públics, de Gaspar Sala i altres textos*. Edició a cura d'Eva Serra. IUHJV-Eumo, Barcelona, 1995. pp. 6-7 i 19.

28. ACA, Generalitat, G-82/4. Coneixem l'exercici d'aquesta reserva reial d'exclusió o desinsaculació, si més no en el cas, per exemple, d'Antoni i Daniel Saiol i de Josep Sitges, membres del consistori de la Diputació per haver-se fet ressò de les queixes dels pobles contra els allotjaments. Dantí, J., *Aixecaments populars als Països Catalans (1687-1693)*, Barcelona, 1990, pp. 122-123.

29. ACA, Generalitat, G-82/4.

clima de control polític en la «Relació» o «memorial» d'Onofre Monsalvo³⁰, doctor en arts i en medicina, catedràtic de la universitat de Barcelona i ciutadà honorat de la mateixa ciutat, que va ser oïdor de comptes del braç reial de la Diputació del General durant el trienni 1680-1683; durant el trienni es va dedicar a fer un dietari on consigna en més d'una ocasió les reserves fetes per la monarquia després del 1652. Entre línies o directament, es pot verificar que la monarquia havia pres posicions en el terreny dels oficis de la Diputació més enllà de les insaculacions, i que la Diputació del General també havia perdut una certa llibertat en el terreny de la representació pública dels seus símbols.

Un cop d'ull a la documentació de la Diputació del General després del 1652³¹ permet d'observar ràpidament l'intervencionisme de les forces polítiques i militars després de l'ocupació de Barcelona —«la real reforma» segons paraules de Monsalvo³²— i que les reserves del rei foren molt àmplies: des de les drassanes de Barcelona fins a les baronies de la ciutat³³. Els testaments dels diputats són il·lustratius d'aquest nou clima posterior a 1652-1659: les finances de la Diputació, més precàries que mai³⁴; l'autoritat de la Diputació en matèria fiscal, més dèbil que mai³⁵ sota la coacció i la prepotència de la capitania general, aquesta més robusta que mai³⁶;

30. Onofre Monsalvo, *Relació y memòria de algunas cosas particulares del molt il·lustre consistori de la Deputació del trienni MDCXLXXX*, AHCB, manuscrit A-111. A partir d'ara, AHCB, ms. A-111.

31. ACA, Generalitat, N-57, N-58, N-59 (Dietari); N-207, N-208 (Deliberacions).

32. ACHB, Ms. A-111 fol. 31v.

33. Sánchez Marcos, F., *Cataluña...*, pp. 49-65. L'autor hi afirma que el nou *status* de Catalunya no va ser fruit de «meros retoques».

34. Calgué, fins i tot, fer una concòrdia que, segons com es miri, deixava les finances del General a mercè, si més no, dels seus creditors; vegeu Memorial... (9-III-1667) i Concòrdia... (2-VIII-1670) Biblioteca de Catalunya, Fulls Bonsoms, núms. 2593 i 8436.

35. Sense autoritat política i endeutada es feia prou difícil a la Diputació el cobrament dels seus drets fiscals. El desfasament fiscal, agreujat per les transformacions socio-econòmiques, no podia ser compensat per cap capacitat política que posés la hisenda a l'hora de la nova conjuntura econòmica. Era així malgrat que la Diputació insistia en l'obligació, dels grups productius i comercials, de jurar no defraudar els drets del General. Tot i que va intentar l'aplicació de l'excomunió, fent ús de la condició de delegat apostòlic del diputat eclesiàstic, lògicament el rei ho va impedir. Trienni 1680-1683: AHCB, ms. A-111.

36. Fins a l'extrem, que tot i la situació de precarietat política, la Diputació impulsava un procés de Contrafació contra la capitania general, AHCB, ms. A-111 i testaments ACA, Generalitat, G-160/20, G-160/23. Aquest procés de contrafació contra la capitania, que sembla continua en els triennis 1677-1698, ja havia donat lloc a la *Justificación jurídica de las contrafaciones que insta la Generalidad del Principado de Cataluña contra el Tribunal de la Capitanía General...*, Barcelona, 1675, i segurament també va donar lloc al *Compendio de las reales munificencias con que los serenissimos reyes dignaron incluirse en pagar los derechos de la Generalidad de Cataluña...*, Barcelona, 1691, en què denunciaven els fraus que feia la capitania en nom del propi ús del rei.

la subordinació de la Diputació a la Reial Audiència esdevingué quasi indiscutible³⁷ i això que el conflicte entre les, diríem, competències en matèria, per exemple, de contrafacció havia estat el taló d'Aquiles de la Constitució de l'Observança; el desori arxivístic de la Diputació esdevingué proverbial i un afer més que simbòlic³⁸; la fiscalitat de rei va ser el pa de cada dia d'una societat en guerra constant: allotjaments, nous vectigals cobrats com a donatius «voluntaris» i lleves³⁹. Després del 1652 la pràctica del decret s'incrementà tant que fins i tot la Diputació es va veure obligada a obrir un nou llibre destinat als decrets de don Joan sobre «insaculaciones y otros asuntos con esto relacionados»⁴⁰ i el testament dels diputats del trienni 1692-1695 encara en fa esment: «Per quant los decrets axí de sa Magt com de sos llochtinents estan esparsits per diversos llibres del arxiu axí de dietaris com de deliberacions y ésser molt dificultós quant se n'ha de menester algun lo trobar-lo. Per çò se posa en notícia de dits senyors deputats fassen continuar donant lloch los afers lo llibre de decrets comensat que conté tots los decrets de sa Magt y de sos llochtinents des de lo trienni

---

37. Com es desprèn del decret de reserva de les insaculacions de la Diputació, ACA, Generalitat, G-82/4.

38. Es pot observar a través del manuscrit de Monsalvo o a través dels testaments dels diputats.

39. A. Espino López, «Ejército y sociedad en la Cataluña del antiguo régimen: el problema de los alojamientos (1653-1689)», *Historia Social*, 7 (1990), pp. 18-38. D'una banda, un cop d'ull als testaments dels diputats és prou il·lustratiu; a títol d'exemple es poden llegir ACA, Generalitat, G-160/18 (fet el juliol del 1671), G-160/20 (fet el juliol del 1683), G-160/23 (fet el juliol del 1695). Un seguiment seriós de la paperassa de la Diputació del General de la segona meitat del segle XVII permet d'observar l'increment de la fiscalitat reial i l'existència de serveis fora de corts, especialment els anys 1659-1660 (ACA, Generalitat, R-36), 1676-1680 (ACA, Generalitat, R-55, R-134) i sobretot, abans de la guerra de successió, els anys 1690-1695 (ACA, Generalitat, R-7, R-47, R-135, R-140 a 142). També hi ha comptabilitat sobre tercis de soldats propis entre 1675-1696 (ACA, Generalitat, V-201, V-269 i V-295 a 299). Els testaments dels diputats esmentats insisteixen en què es paga dret de guerra i que el General està pagant més que no pas rep (ítem 12 de G-160/18, ítem 16 de G-160/20 i ítem 11 de G-160/23). El donatiu «voluntari» de la revolta dels barretines, que s'ha dit que no fou cobrat, caldria que fos estudiat en el marc d'aquesta nova fiscalitat, car no va ser ni el primer ni el darrer. D'altra banda, els allotjaments ja van ser permanents, el que explica que, darrera del donatiu «voluntari» dels anys noranta, hi hagués el desig explícit que fos destinat a la construcció de quarters: Berga (R-135 fol 67r i v), vegueria de Besalú (R-141). Hom pot calcular que, si, segons Elliott (*La revolta catalana, 1598-1640*, Barcelona, 1966, p. 127), la relació entre la fiscalitat del General i la del rei, a la primera meitat del segle XVII a Catalunya, podia haver estat d'1 a 4 en favor de la Generalitat, a la segona meitat del segle XVII, tenint present el que diu la Concòrdia de la Generalitat amb els seus creditors (F.B., 2593 i 8436) i les afirmacions del lloctinent comte de Palma durant les corts del 1701-1702 (Albareda, J., *Els catalans i Felip V*, Barcelona, 1993, pp.70-90), la relació podria haver estat d'1 a 3 en favor de la monarquia.

40. ACA, Generalitat, G-227.

1653...»⁴¹. Pel que concerneix la Diputació, la monarquia, a més de fer encetar un nou llibre de l'ànima i d'obrir una nova matrícula d'insaculats⁴², també es reservava els oficis de gràcia i els oficis vendibles o de justícia⁴³. Això darrer significa que la monarquia volia, com ha estat insinuat abans, millorar la seva capacitat de poder atorgar gràcies a Catalunya. Tota la segona meitat del segle XVII va ser un esforç per convertir les matèries de justícia en matèries de gràcia i amb contrapartida fiscal⁴⁴. Era un assaig

41. ACA, Generalitat, G-160/23, pel que fa aquest tema, el testament dels diputats demanava que fossin copiats els decrets dispersos en aquell llibre i que després fossin abreujats i compendiats «per abecedari a modo de rúbrica»; cosa que, segons sembla, havia estat iniciada en aquell trienni, però no havia estat acabada. Caldria verificar la sort d'aquella resolució que no queda pas enregistrada en el volum de decrets dels anys de don Joan.

42. Sánchez Marcos, F., *Cataluña...*, pp. 112-125. Jaume Riera i Sans, «Documentació sobre insaculacions al fons de la Diputació del General de Catalunya, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó», *Paratge*, (VI-1990) pp. 9-11. L'any 1654 s'abandonà el llibre de matrícula oficial obert el 1612 i se n'obrí un de nou, per ordre del lloctinent general don Joan d'Àustria: G-82/4 que conté els decrets del lloctinent i la nova llista d'insaculats amb la seva còpia de seguretat: G-82/3.

43. «...en l'any 1653, avent-se reduhit la Província a la deguda obediència del rey nostre scnyor y ab la confirmació que feu sa Magt. de les constitucions, capítols de cort, privilegis, usos y costums etc. se reservà los dits officis [officis antichs, dits vendibles o de justícia] en dit cas de devolució», és a dir, en el cas que el possessor hagués mort sense haver-lo cedit en favor d'una altra persona (AHCB, Ms. A-111, fol. 7). Més encavant, Monsalvo parla «dels officis de gràcia que sa Magt se reservà», «que los officis de gràcia del General foren compresos en la real reserva», i de «la forma disposada per lo sereníssim rey Felip de gloriosa memòria, pare de V. Magt. en lo real decret de 25 de juliol 1654 en que fou servit manar que los officis de gràcia del General (entre los quals està comprès lo de guarda del portal del Àngel) restassen a provisió de sa de sa Magt., concedint al consistori de deputats y oydors lo proposar a sa Magt. terna de subjectes per la vacant de qualsevol de dits officis» AHCB, ms. A-111, fols. 85 i 86v, 87v. No existeix l'estudi complet sobre el caràcter d'aquests oficis. Una llista incompleta extreta del dietari (ACA, Generalitat, N-58, entre fols. 49-50), ofereix la següent relació. Oficis de gràcia: assessor, advocat fiscal, ajudant ordinari del regent los comptes, exactor, donador dels ploms, sobrecollidor de Llevant, sobrecollidor de Ponent, regent del manifest de la bolla, dues guardes ordinàries, andador de la confraria de Sant Jordi. Oficis vendibles: guarda ordinària del portal nou, tauler de Caldes de Montbui, guarda ordinària de la bolla de Barcelona, tauler de Ganolers, ajudant segon del racional, ajudant del regent dels comptes, defenedor, guarda ordinària de la taula de Barcelona, un veguer del consistori dels diputats, tauler de la ciutat de Lleida. D'altra banda, es conserva traspaperada una relació d'oficis vendibles de la Diputació del General «agafats» per la monarquia en temps de Joan d'Àustria (ACA, Monacals, lligalls grans 480 (a); vegeu aquesta informació de la documentació de Monacals a Carme Narváez. Sobre els oficis vendibles, existeixen els treballs del segle XVIII de Domènec d'Aguirre, *Tractatus de tacita onerum et conditionum repetitione ... super officii venalibus Generalitatis Cathalonie*, Venècia, 1723. Ídem, *Tratado histórico-legal del Real palacio antiguo y su quarto nuevo ... de la Generalidad de Cataluña y sus derechos ...*, Viena, 1725. Aquests treballs es poden trobar a la Biblioteca de Catalunya. Víctor Ferro fa esment explícit dels treballs d'Aguirre en el seu *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, 1987, p. 264.

44. Una atenta lectura de *Manifestación en que se publican muchos y relevantes servicios ... singularmente en el sitio ... de 1697*, Barcelona, 1697, revela aquesta nova relació—en aquest cas, de la ciutat de Barcelona— amb la monarquia després del 1652. Sobre la política de «mercedes», vegeu també, J. Arrieta, *El Consejo de Aragón (1494-1707)*, Zaragoza, 1994, pp. 507-519.

conscient de desactivació política del país i de reconversió en un conjunt de vassalls obedients i pídolaires. Exemples d'això poden ser tant la recuperació dels oficis vendibles com la recuperació del lliure ús públic de les insígnies per part de la Generalitat. El testament del consistori del trienni 1677-1680 havia deixat un capítol «recomanant molt que ab todas veras instassen una gràcia que ells havian suplicat a sa magt en orde als oficis vendibles de la Generalitat» i que el nou consistori demanés informació al doctor misser Lluís Valencià, qui havia encaminat la qüestió⁴⁵. En el trienni 1680-1683 es resolva l'afer dels oficis vendibles per la doble via de la gràcia i la fiscalitat. Finalment, el rei, el 10 de maig del 1680, feia «mercè al consistori de deputats y Oydors que dits officis resten al consistori en la mateixa conformitat, drets y prerogativas que en ells tenia antes del any 1640. Axí que en cas de vagar dits officis per mort, si y conforme està disposat al dit capítol 89 [del redreç del General de les corts del 1599] y altrament com se acostumave antes del any 1640 y ere de dret que vagassen toque lo provehirlos al consistori com los provehia en dit tems». Tanmateix, la gràcia va costar a la Diputació 2.500 dobles «altrament –deia la Diputació tot repetint paraules de don Pedro de Aragón– no y auria medi de alcanzar la gràcia demanada». L'oferta de la Diputació, per tal de recuperar els oficis vendibles, havia estat de 500 dobles. La monarquia n'hi havia afegit dos mil més, destinades a les obres de la drassana, a les quals la Diputació estava obligada, segons considerava el rei. «Lo aver-ser cuydat de ditas obras antes del any 1640 apar no pot influir al present –deia la Diputació– que V. Magt. se ha aplicada y reservada per a son real servey dita dresana». Tot plegat sembla s'acabà amb el pagament de les 2.500 dobles per evitar «reals ordes a fer ditas obras» amb «prejudicials conseqüències al General». Això sí: es pagaven amb el benentès, per part de la Diputació, que «lo fer les obres de profit en la draçana no era obligació del consistori sinó servey que avian volgut fer»⁴⁶.

També la representació pública de la Diputació havia quedat malmesa i s'hagué de recuperar a base de súpliques i diners. Malgrat el control polític de la Diputació, aquesta encara era un organisme suspecte per al Consell d'Aragó, per a la lloctinència i per a molts doctors de l'Audiència. La política reial havia estat la de limitar al màxim no sols la seva actuació en

45. AHCB, Ms. A-111, fols. 6v-7.

46. AHCB, Ms. A-111, fols. 27v, 30r-v, 33v.

qüestions de jurisdicció –de sobirania en diríem ara–, en temes fiscals propis, com era el cas de l'ús de l'excomunicació, sinó també en matèria de contrafaccions; tot i així, ja hem vist que en penjava una, que portava molta cua, contra la capitania general, o en les funcions de portantveus de les súpriques de les universitats⁴⁷. I, d'altra banda, també en tot allò que ara en diríem la imatge del General a través de l'ús públic de les seves insígnies, o senyals. El 10 d'abril del 1682, el rei demanava als diputats perquè havien anat a l'església del convent de Santa Caterina, on el matí havien assistit a la missa major, dedicada a sant Tomàs d'Aquino, i, a la tarda, a unes conclusions «llevando bandas de damasso carmesí con el escudo de armas del General en el pecho». El rei volia saber «los motivos ... para hazer esta demostración y usar de semejantes insignias como las bandas rojas y el escudo de armas en el pecho»⁴⁸. El consistori era perfectament conscient que, en la carta reial, hi havia una doble reprovació: celebrar la festa del sant dominicà en ple conflicte per les càtedres de teologia de la universitat de Barcelona entre tomistes i suaristes (jesuïtes)⁴⁹ i, a més, fer-ho amb l'ús públic de les insígnies del General, suspectes des del 1640: «erem anats en públich a Santa Catherina per les festes de S. Thomàs de Aquino (aquí.ls picava a ells) ab las insígnias, dient que no podíam usar-las, y que era cosa introduhida de tems de las turbacions de Cathalunya y tems de França y de aquí nasqué» la carta reial del 10 d'abril⁵⁰. L'afer de les insígnies no era nou; tanmateix, la relació de Monsalvo no aclareix massa què havia passat abans. Si bé d'una banda diu que «nos trobe prohibició de semblants insígnies», de l'altra diu que per l'existència d'una Reial Ordre

---

47. En relació al paper de la Diputació com a organisme de defensa de les universitats a través de la defensa de la legalitat, és interessant d'observar que la Generalitat, ja abans del trienni dels barretines que havia de provocar la desinsaculació d'alguns membres del consistori, es feia portantveus de les queixes de les universitats contra coronatges i allotjaments, tot i els obstacles que posava la corona a l'exercici d'aquesta obligació consistorial. Durant el trienni 1680-1683, en nom d'aquesta obligació i enfront d'una monarquia que els obligava a fer callar les universitats, la Diputació vehiculava les queixes dels síndics de Cervera, Mataró, la Comuna del Camp de Tarragona («que consta de 73 viles y llochs»), Gadesa, Argentona, Garcia, Agramunt, Batea, Guissona, Igualada, Verdú, Benissanet, Baldomar, Sarral, L'Albi, el comtat de Prades, l'abadiat de Poblet, la baronia de Sant Antolí, el priorat de la cartoixa, la vegueria de Girona «y moltes altres», AHCB, ms. A-111 fols. 19-24. Pere Gifre ha pogut observar els estralls militars sobre el comtat d'Empúries en la segona meitat del segle XVII, «Universitats endeutades i fiscalitat comunitària. Les universitats del comtat d'Empúries, 1659-1705», *Recerques*, 33 [1996], pp. 53-75.

48. AHCB, Ms. A-111, fol. 74v.

49. Conflicte que, de fet, s'acabà amb el triomf dels jesuïtes a la universitat de Cervera de Felip V.

50. AHCB, Ms. A-111, fol. 81r

d'11 de juny del 1671 dirigida al duc de Sessa «se veu que lo consistori avie suplicat a sa magt. lo permís de poder continuar lo usar ditas insígnias o nova concessió de aquellas, senyal de que sa introducció devia aver tingut mal principi y que seria del tems de las turbacions del Principat y que en dita súplica auria tingut repulsa lo consistori»⁵¹. Sigui com sigui, el Consistori no podia admetre cap limitació en l'ús públic de les seves insígnies. Finalment, tot radicava en la interpretació restringida o àmplia d'un despatx reial, del 8 de desembre del 1678, on el rei admetia aquelles insígnies com a les representatives de la Diputació, però en limitava l'ús a visites a personatges de rang reial.

Ara tot se centrava a defensar l'ús de tals insígnies com un fet habitual abans del 1640, a considerar equivocada la lectura restringida del despatx reial del 1678 i a impedir qualsevol intent de canvi de les insígnies. Les insígnies, inclòs lògicament el privilegi de les masses altes, eren símbols de jurisdicció i de potestat. Hi havia una acusació compartida per la cort, el consell d'Aragó i l'Audiència en relació a les insígnies «que en el tiempo de las turbaciones abusaron dellas». La Diputació s'esforçà a deixar clar que si bé no hi havia «regla fixa y general del ús», la utilització de les insígnies era antiga i certa «la tradició de aquest costum ... y molt antes del any 1640» «en tots los actes públichs», però sabia que «sempre feya sombra» el pensament d'«haverse introduhit de tems de las turbacions» quan tot demostrava «la llarga consuetut y costum immemorial» del llur ús. D'altra banda, la ciutat desfilava en forma consular i el capítol de la seu en forma capitular⁵². I la Diputació, tot i les pressions del seu agent de Madrid don Felip de Ripoll⁵³, que aparentment havia de treballar molt secretament en el tema de les bandes

51. Durant l'any 1682 hi hagué moltes deliberacions, confecció de memorials i, fins i tot, reuniren la novena a propòsit d'aquest tema, sovint nomenat com l'afer de «las bandas coloradas». Evidentment, són els quatre país. En el curs d'aquesta activitat, les referències no sempre són concloents: mai no hi ha hagut prohibició de les insígnies, diuen, i, tanmateix, calia demostrar l'ús habitual d'aquestes abans del 1640 i aclarir més coses. AHCB, Ms. A-111, fols. 78r, 79r i v.

52. AHCB, ms. A-111, fols. 75r, 79v, 94v, 95v, 99r. D'altra banda, calia un senyal «propi y singular que done a conéxer la dignitat que representan, perquè la polífrica que ha introduhit la diferència de estas y puestos en la república ha distribuhit també entre ells senyals exteriors que fossen insígnies de sa representació. Ha senyalat al pontífice la tiara, al bisbe la mitra, al senador la toga, al capità la gineta, al doctor la borla, al alguacil la vara y finalment no y ha jurat de la població més curta que no vaje insignit ab alguna senyal que.l diferencie de los compatriotas» (fol. 80r i v).

53. El mateix agent que estava treballant en relació als conflictes de les càtedres de teologia de la universitat de Barcelona. D'altra banda, la invitació del convent de Santa Caterina de Barcelona als diputats el dia de sant Tomàs d'Aquino ens obligaria a tenir present l'activitat dels convents dins la

a favor de la Diputació, induït segurament pel Consell d'Aragó aconsellava de suplicar al rei un canvi d'insígnies. Les pressions ja no sols anaven en el sentit d'evitar «l'horror lo haverse de continuar lo ús de ditas insignias per la comprehensió que tenian feta de son orígen vitiat del tems de las turbacions»⁵⁴, sinó que també s'intentà una altra estratagema, la de desqualificar-les: «estranyaven que un consistori tan illustre se accontentàs de una insignia de tan poca ostentació y tant vulgar que la usavan qualsevols jurats de las vilas y llochs de Cathalunya⁵⁵... quan millor seria lo tenir concedit lo de las veneras que no lo de las bandas ... tindrian unas insignias sens comparació de major lustre y los consistorials la glòria de haver alcançat ells una nova grandesa del consistori»⁵⁶. Malgrat aquests cants de sirena llefiscosos, la Diputació no va cedir. Calia «insistir en las bandas y no passar a demanar per ningun cas variar d'insígnies, que això seria propi de la Cort General quant Déu fes servat que.s convocàs» i es reafirmaven en «las bandas de domàs carmesí ab lo escut del General en lo pit»⁵⁷. El consistori acusava un sector dels doctors de l'Audiència d'haver aprofitat les vacances dels doctors Jeroni Magarola, Josep Ferrer, Bonaventura Tristany i Bernardí Puig⁵⁸ per modificar la interpretació més favorable a la Diputació del despatx reial del 1678. Sense dir noms en cap moment, Monsalvo no s'està de parlar de sectors que treballen per «dividir los

---

política catalana d'aquells anys. «Lo motiu que tingueren per assistir dit dia en dita església a la missa major fou lo haver-los convidats per dit effecte lo prior y convent de Sta. Catherina martir orde de predicadors y la Acadèmia del Angèlich dr st Thomàs de Aquino lo die 6 del mes pròxim passat ... y lo haver assistit per la tarde a les conclusions fou per ésser estats convidats lo dia 7 per lo pare fra Joseph Queralt religiós del convent de la Santíssima Trinitat catedràtic de philosophia de la universitat desta ciutat qui avia de presidir ditas conclusions y per Joseph Romanyà qui havia de defensar aquellas y las havie dedicadas al consistori», Ms. Monsalvo, fol. 75. J. Albareda ja ha destacat la importància del paper dels eclesiàstics "a l'hora de fer quallar el projecte austriacista", *Els catalans...*, pp. 117-118.

54. «sempre faria horror –s'insistia– lo confirmar lo ús de unas insignias que havia tingut son orígen de aquell tems desdichat» AHCB, Ms. A-111, fol.81r i v.

55. Les barres o pals del casal de Barcelona, com a tals, lògicament, els portaven les viles reials. Vegeu per exemple, Joan Fuster, *El blau en la senyera*, València, 1977. D'altra banda, paga la pena destacar que va ser precisament en plena guerra dels segadors (1642) que el polemista anticatalà i conegut falsificador Pellicer de Tovar va ser el primer a dir que l'origen dels pals no era català, sinó aragonès, en intentar deslligar el caràcter pro-francès de la llegenda dels quatre pals; vegeu Armand de Fluvià, *Els quatre pals. L'escut dels comtes de Barcelona*, Barcelona, 1994, pp. 31-36.

56. AHCB, Ms. A-111, fols. 79v, 81r-82r, 94v, 95v, 99r.

57. AHCB, Ms. A-111, fols. 93r i 96r. Fins i tot corria la veu que havien estat demanades noves insígnies en les Corts del 1626-1632 però, malgrat el que deien alguns vells del braç militar, no fou trobada cap súplica en aquest sentit entre la paperassa d'aquelles Corts inacabades, Ms. A-111, fol 97r i 81v.

58. «en ocasió que eren ja dintre feriatos [agost del 1682] y estaven ausents de ciutat ...[i] eren a sas casas de camp per la recreació» (fol 93v).

catalans», que procuren «offuscar lo lluhiment de nostra nació», d'«alguns mal intencionats y enemichs de nostre gloriosa nació» que es dedicaven a observar l'activitat dels consistorials en la tasca obligada de «defensar los privilegis y llibertats de la Pàtria» i dels que es mostraven «tan enemichs del consistori»⁵⁹. Hi havia dos dilemes; un era no suplicar res al rei, temerosos d'una nova «repulsa» com la del 1671, i haver d'anar sense insígnies, una novetat que provocaria el desconcert del poble; i l'altre era que no demanar-ho semblaria «acte de supèrbia ... condemnable en qualsevol vassall»⁶⁰. Decidien, finalment, malgrat el risc d'un «desayre», suplicar la confirmació de les insígnies històriques, és a dir les «mateixas» o «antigas» per nova gràcia i el privilegi reial de confirmació els costava –i res no hi va valdre que els semblés «cosa molt exorbitant»–, mil reals de vuit⁶¹.

ELS DELATS DE CRIM DE LESA MAGESTAT EN PRIMER CAP

El 1652, amb la capitulació de Barcelona, amb el mariscal La Mothe marxaren també molts catalans⁶². Tanmateix, no tots. Molts es refugiaren al Rosselló i seguir-los la pista voldria dir treballar amb la documentació de l'arxiu departamental de Perpinyà. Però ara no pretenc quedar-me amb la llista dels qui marxaren amb La Mothe, sinó cenyir-me a la relació d'una crida feta pel lloctinent Joan d'Àustria, del 31 de març del 1655. El propòsit de la crida dirigida contra els «traydors, rebeldes e infels a sa magestat», era impulsar la denúncia de llurs persones i béns en benefici del patrimoni reial⁶³. La crida del 1655 interessa per la llarga relació de persones, de caràcter social i estamental molt divers, que inclou. I, d'altra banda, perquè podria resultar prou interessant contrastar aquesta llista amb la dels exiliats filipistes dels anys quaranta⁶⁴. M'ha semblat prou interessant, malgrat la

59. AHCB, ms. A-111, fols. 77v, 80v, 81r i v, 91r.

60. AHCB, ms. A-111, fol. 111r i v.

61. AHCB, ms. A-111, fols. 97r, 110v, 114v. Totes aquestes confrontacions demostren que, malgrat la realitat d'unes institucions vigilades, els grups dirigents catalans no abandonaven fàcilment el sistema polític paccionat, i això explica que, durant la revolta barretina, apareguessin actituds de reivindicació de les Constitucions; vegeu P. Molas, «Propaganda y debate político en la revuelta catalana de los "Gorretes" (1687-89)», *Homenaje a J. A. Maravall*, Madrid, 1986, pp. 63-75.

62. *Dietari de l'Antich Consell Barceloní*, vol. XV, Barcelona, 1916. També: Josep Sanabre, *La acció de França en Catalunya*, Barcelona, 1956.

63. *Ara Ojats ... [crida de don Joan d'Àustria]... publicada... per los llochs acostumats de la present ciutat de Barcelona... per mi Joan Ratera corredor i trompeta real vuy als 31 de març, 1655*. ACA, Cancelleria, registre 5586, imprès cosit entre els fols. 166r-173r. També: Biblioteca de Catalunya, Fullet Bonsoms, núm. 6559.

seva llargada, fer-ne una valoració global; però, també, publicar-la en apèndix. Aquesta llista inclou unes 274 persones. Algunes, i prou conegudes, encapçalen la llista: don Josep de Biure i Margarit, don Josep d'Ardena i Darnius, el doctor en lleis Josep Fontanella, els també doctors en dret don Felip de Copons, Francesc de Segarra i Francesc Martí i Vilademor, o la vídua de l'impressor Lacavalleria, el notari Josep Fita o el poeta Francesc Fontanella (germà del jurista Josep i fill del també jurista Joan Pere Fontanella). El fons del Consell Sobirà del Rosselló a Perpinyà, els arxius militars de Vicennes, els arxius del Quai d'Orsay o el fons Baluze de la Bibliothèque Nationale de París permetrien un seguiment de les activitats, peripècies i trifulgues d'aquests catalans d'ençà de la caiguda de Barcelona i abans, des dels seus afanys i tensions per a obtenir un lloc o patrimoni digne, fins a les penúries familiars dels seus, que havien quedat en territori de sobirania hispànica⁶⁵.

Una lectura atenta d'aquesta llista de delats, que d'altra banda recorda molt les crides contra bandolers dels anys setanta del segle XVI, ens permet observar, a diferència de la d'exiliats filipistes, el poc pes del braç militar i, en canvi, el notable pes dels sectors pagesos. La llista no és prou explícita i només ens informa amb seguretat de la condició sòcioestamental de poc més d'un terç de la relació. És sobre aquest poc més del terç conegut que faig les aproximacions sòcioestamentals, i ja resulten prou significatives.

---

64. Tanmateix, de voler filar prim sobre els afectes i els desafectes i els canvis de parer entre el 1640-1652, caldria contrastar el llibre de l'ànima obert el 1612 amb l'obert el 1654 i també aquests llistats amb les relacions de delats de crim de lesa majestat com la present i amb les llistes de jurament a la monarquia de França com la del 1643, impresa el 1644 (*Iuramentum fidelitatis s. christianissimae regiae maiestati domini nostri regis...*, Barcelona, Petri Lacavalleria, 1644). A part, caldria fer seguiments eventuais entre els papers de la Reial Audiència i els papers del Consell Sobirà del Rosselló.

65. Núria Sales, *Bibliothèque Nationale, Paris. Département Manuscrits. Fonds Baluze, 103, informe mecanografiat*, juny, 1992, Biblioteca de l'IUHJVV de la Universitat Pompeu Fabra. N. Sales, *Mostratge-esbós d'inventari del què contenen els arxius militars de Vincennes a la seva sèrie A1 referent a Catalunya (o a catalans) de 1640 a 1770...*, informe mecanografiat, abril, 1992. Biblioteca IUHJVV de la Universitat Pompeu Fabra. Per exemple, N. Sales explica la presència de diverses cartes de Fontanella i una de Martí Vilademor (1673) que fan referència a l'empresonament fora de Barcelona (als castells de Flix i d'Hostalric, entre d'altres) de Maria Àngela Alemany i Fontanella, de Josep Alemany i de Josep Martí, filla i nét del president del Consell Sobirà del Rosselló Josep Fontanella els primers, i fill de Francesc Martí i Viladamor, el darrer. Va ser una represàlia pel procés del Consell Sobirà del Rosselló contra el prevere Joan Pagès. Volien canviar-los amb el bisbe de Cadix; *Mostratge-esbós...*, pp. 23-26. D'altra banda, una bona manera de començar a informar-se és llegir alguns articles de Ph. Torreilles de la *Revue d'Histoire et archéologie du Roussillon*, (1900) com: «L'annexion du Roussillon a la France» pp. 161-173, «Les debuts de Sagarre, 1652-1660» pp. 200-213 i «L'organisation administrative du Roussillon en 1660» pp. 263-273.

Els dons són l'11%, mentre que l'estament pagès és més del 31% i el sector que actualment tipificaríem com a sector liberal (homes de lleis, notaris, escrivans, etc.) és també força important, el 27%. D'altra banda, quasi un 21% són ciutadans de Barcelona. Els altres sectors són menys importants: menestrals, 10%; oficis públics, 5% –si bé, en aquest cas és interessant de destacar que hi són els que abans havien estat veguers de Cerdanya i de Puigcerdà (Josep Barrera i Joan Tost)–; oficials de l'exèrcit, 7%; vídues i menors, 6%; sectors mercantils, 3%. Fora d'un frare, no hi ha cap sector de l'Església. Tanmateix, si observem la llista completa i la posem en relació amb la geografia, tot agafa un altre sentit. Aleshores és el pes territorial el que imposa una valoració. Hom pot observar el pes dels bisbats de Girona i de Vic i, en especial, del territori de la Garrotxa, més del 28% del lloc de procedència de la gent. Ben segur que som davant de la geografia, amb el Conflent i la Cerdanya, de la continuació de la guerra i dels miquelets de França. Tal com ha explicat Xavier Torres –qui s'hi ha referit sobre una altra base documental⁶⁶, però en relació al mateix moment polític, en parlar dels miquelets catalans del Collsacabra–, també aquest document ens permet d'observar el pes dels hereus de masos, alguns són els mateixos que troba Xavier Torres i, de fet, són bona part dels que consten en la llista com a pagesos. Però ja he indicat que la llista és molt més llarga i és indubtable que la majoria dels seus homes havien de ser pagesos sense terra i que, de segur, feia temps que actuaven com a soldats de la Generalitat. Alguns afegien el mot, al seu nom: lo soldat, lo borni, lo borni de Sarrià⁶⁷, el Tip-de-pà, lo pobre, lo poll, lo cony, lo estudiant, lo renegat, lo esguerrat, lo gelat, el vitola, lo pollastre, lo gollut, lo garlet, lo rector. En alguns casos sembla que se'ls reconeix a mitges la condició militar i, al costat d'un «mossur», trobem també Francesc Borrell dit lo capità, T[al] Grau dit lo capità, T[al] Palmarola dit lo capità, T[al] Ximènis, dit lo tinent Ximènis i en una ocasió s'observa la procedència dels vells quadres del Batalló, com en el cas del capità Oteres. Sovint famílies senceres semblen estar-hi involucrades: els

---

66. Xavier Torres, "Segadors i miquelets a la revolució catalana (1640-1659)" dins *La revolució catalana de 1640*, Barcelona, 1991, pp. 66-96; i X. Torres, *La Vall de Torelló als segles XVI i XVII: una història de paraires i bandolers*, Vic, 1996, pp. 123-139; i doc. 7 pp. 175-179: Miquelets de França (1653-1655): relació nominal per llocs.

67. «y a sido muy ayroso –escriu el marquès de Mortara, el 6-IX-1653, a Rafael Càrcer– el successo de don Fernando Gallo como también la justisia que se ha echo al borni de Sarrià y espero en su divina Magd. nos ha de dar muy buen successo en lo de Girona...» ACA, P-ACM, 163, carta 11.

germans Malla, els germans Tort, els germans Foix, els germans Bosch de Pruit, els Bastons de Ridaura, els Bertran de la Vall d'en Bas, els Angelats de Les Encies. Catalunya, ara sí, estava clarament dividida. A part de les divisions, que X. Torres ha pogut observar, d'homes de masos fent de miquelets de França contra la baronia dels Granollacs, baró fidel a Felip IV i on sembla poder-se relacionar conflicte militar i conflicte antisenyorial, el cert és que també semblen haver-se produït algunes divisòries entre la Plana de Vic i la Garrotxa d'ençà que Vic esdevenia plaça militar espanyola. La «...carta que alguns soldats de las companyas dels fadrins de la Plana de Vich, han escrita a micer Isidro Prat y al hereu Bosch de Prohit», el 22-IV-1655 des de Sant Quirze de Besora, és prou significativa⁶⁸. A tota hora els fadrins de la Plana de Vic fan referència al «temps dels nostres pecats». El to és expiatori i retenim uns, fins ara inèdits, crits de «victors y visca Espanya» i contra misser Prat, l'hereu Bosch i el gavatx. Contra la «tramoya Margarita» i la «picardia Sagarrenca», és a dir, contra Margarit i Segarra, i contra don Felip de Copons que volen ressucitar «las politicas de Mechabelo». Contra aquells que feia quinze anys –diu la carta– que seguien la parcialitat de França. Hom observa com, en aquest moment pamfletari, uns i altres discuteixen qui del cert, francesos o espanyols, pot garantir millor el pa de cada dia i posar en «llibertat a Cathalunya». Era el començament d'aquelles guerres continuades de la segona meitat del segle XVII de les quals ens ha parlat Joaquim Albareda⁶⁹. Res demostra millor la condició sovint ja de soldats d'aquesta gent, d'una i altra banda, que la visió d'obtenir el pa d'aquests fadrins de la Plana de Vic: «no avia conegut qual era lo pa del Pare Nostre, y clarament veig –diu la carta dels fadrins– que és aquest que lo rey no.s dona, pus sens sembrar-lo ni pastar-lo és lo nostre pa de cada dia que.ns dona lo senyor governador». El pa de la collita s'havia convertit en el pa de munició⁷⁰.

68. Biblioteca de Catalunya, Fulllet Bonsoms núm. 7608, i també Henry Ettinghausen, *La Guerra dels Segadors a través de la premsa de l'època*, Barcelona, 1993, vol. III, pp. 1347-1353, doc. 215.

69. Joaquim Albareda, *Els catalans i Felip V. De la conspiració a la revolta (1700-1705)*, Barcelona, 1993, pp. 11-58.

70. Els fadrins de la Plana de Vic estan cofois: «gaudim del títol honrós de soldats». El caràcter propagandístic del document i la presència de sectors cultes en la redacció d'aquesta mena de fulls quedaria demostrat per la referència a Vicent Ferrer, a qui consideren avantpassat del governador Lluís Ferrer, i al seu paper a Casp «lib[er]ar tota la Corona d'Aragó de[l] poder de França». Com en qualsevol moment polític delicat del segle XVII, es feia apel·lació a la història del segle XV i no precisament a un mite pro català.

El 1652 era la continuïtat de la guerra i amb aquesta s'iniciava, aleshores sí, una clara confrontació interna a Catalunya. D'altra banda la continuïtat del sistema institucional, però amb un canvi d'homes perquè la monarquia involucrada en la continuïtat de la guerra no podia fer altra cosa i, d'aquest nou sistema institucional controlat, en podia treure més rendibilitat políticofiscal a través, si més no, de l'intent de reconversió dels drets en gràcies. Aquest sistema de poder, que tendia a convertir les institucions d'estructures polítiques de representació i resistència en estructures intermediàries del poder de la monarquia, com ja estava passant en en els *pays d'états* de la corona de França, era aleshores més viable a les necessitats de la monarquia que no pas una Nova Planta. En la suposició que calgui acceptar la noció de neoforalisme; neoforalisme va ser la conservació adulterada d'un sistema com a via més adequada de pressió políticofiscal. És evident que aquesta terminologia de «fueros» amb la qual ja feia temps ens volien «agermanar» amb els aragonesos, responia a una visió d'homogeneïtzació dels regnes de la Corona d'Aragó segons el model aragonès posterior a 1592. En aquest sentit, no és un detall insignificant l'invent d'un vicariat de la Corona d'Aragó en mans d'un insatisfet don Joan i la força aconseguida pel Consell d'Aragó, involucrat o interessat, pel que sembla, en les ambicions aristocràtiques de don Joan. Res a veure, amb l'episodi de don Joan, ni amb una adhesió política, ni cap interès català envers la cort. A tot estirar, com en la guerra de successió, es tracta d'aprofitar una avinentesa per reforçar el model institucional i constitucional perdut el 1652. En certa manera, l'austriacisme arrenca d'aquesta segona meitat del segle XVII, després de l'ensulsiada del 1652 i els, diguem-ne, reajustaments posteriors; etapa més coneguda i definida en termes de creixement econòmic i de formació de nous grups socials que no en termes polítics. És clar que la conservació del sistema, a la llarga, havia de ser perillosa perquè una nova societat, sorgida de les transformacions socioeconòmiques, en podia fer, tard o d'hora, el seu terreny de confrontació davant d'una monarquia aristocràtica, en disposar d'un marc institucional amb facultats de fer lleis paccionades, la qual cosa la guerra de successió va demostrar.

APÈNDIX

Llista de delats de crim de lesa magestat en primer cap (segons la crida del 31 de març del 1655, feta per conclusió del sacre reial consell del 28 de març del 1655). La crida, que no sembla haver estat la primera, donava deu dies de temps, amb sancions penals de 500 florins d'or i altres penes majors o menors segons arbitri de don Joan, a qui no en fes cas, i premi a qui fes delació de persones i béns a la règia cort davant de misser Fèlix Miralles. Segueixo l'orde del llistat de la crida i normalitzo els noms en la mesura del possible:

Don Josep de Biure i Margarit; don Josep d'Ardena i Darnius; Lluís Bataller, notari; Vicenç Farriol, escrivent; Sever Soler; Esteve Dufrou, cirurgia; Josep Fontanella, en quiscun dret doctor; Francesc Fontanella, son germà; Francesc Mateu, doctor en medicina; don Bernat de Vilallonga; Francesc Borrell, dit lo capità; don Felip de Copons, en quiscun dret doctor; Francesc Sagarra, en quiscun dret doctor; Francesc Martí i Viladamor, en quiscun dret doctor; Josep Queralt, en quiscun dret doctor; Fructuós Queralt; Baptista Queralt, en quiscun dret doctor; Sebastià Queralt; don Francesc d'Aiguaviva; don Josep Calvó; don Francesc Calvó; Emmanuel Matalí, en quiscun dret doctor; Josep Fita, notari; Josep Mitjans; Jaume Bru; Galceran Cahorts i de Soler; Elisabet La Cavalleria, vídua; Miquel Tamarit; Josep Vilavella, dit lo borni; Maria Cornell, vídua; don Gaspar Biure i Margarit. Tots ciutadans i habitants de Barcelona.

Josep Bassedes i Biure de la vila de Figueres; Francesc Cases, menor de dies, de la ciutat de Girona; Francesc Ramanyà, pagès de la parròquia de Sant Vicenç de Sarrià; T. Grau, dit lo capità; Josep Marçal, de dita ciutat de Girona; Joan Almar, de la vila de Sant Pere Pescador; T. Pont i T. Vilar, de la vila de Peralada; Francesc Conill, del lloc d'Avinyonet; Emmanuel Aux, habitant de Barcelona; Josep Barrera, olim veguer de Cerdanya; Josep Rocabruna, de la vila de Figuerola [d'Orcau?]; «mossur» T. Santmartí i Granollacs; Antoni Malla i Jacint Malla, germans; Francesc Malla i Pere Malla; Lluís Còderch, botiguer de la vila de Puigcerdà; Joan Antoni Maurell, pedrenyaler, de la vila de Puigcerdà; Joan Tost, olim veguer de Puigcerdà; Francesc Masacs, pagès de la Tor de Querol; T. Sató, de la Vall de Querol; Rafael Cerdà, de la ciutat de Girona; T. Roig, doctor en medicina de la vila de Mataró; don Joan Margarit i Pere Melic, de la ciutat de Barcelona; Rafael Antillac i Nicolau Guarí, de la vila de Banyoles; Josep Lladó,

argenter, de la vila de Granollers; T. Palmarola, dit lo capità; T. Auger, teixidor de lli, i T. Salitges, corder de cordes violes, ambdós de la ciutat de Barcelona. De Torroella de Montgrí: Jaume Pla, Pere Marqués i Cots, T. Brunet, Pere Cristòfol Carreter, Mateu [Vilardell] i Agustí Riera. Don Galceran de Cruïlles; Emmanuel Sant Dionís; Joan Vergonyós, de Palafrugell; Josep Ribera, de Banyoles; Pere Prim, de Bordils; Joan Coll, ferrer, de Porqueres; T. Plantet, de Falgons; Joan Feliu i Coll, del mas Cebrià; Pere Real, de Vulpellac; Joan Canet i Illa, de Pals; T. Gomis, de La Bisbal; Joan Vilar, paraire, de Cervià; T. Conill, d'Avinyonet; Joan Canet, pagès, de Canet d'Adri; T. Bori, de Bordils; Baldiri Esponellà, del lloc de Vilademuls. Del lloc d'Orriols: Miquel Gros, Miquel Palou, T. Soler. Baldiri Fajeda, del lloc de Viladasens; Joan Maxonau, del veïnat de Mora, de dita parròquia; Joan Maurici, del lloc de Viladasens; Francesc Olivell, del lloc d'Orriols. Del lloc de Salrra [Celrà?]: T. Esteve, Joan Trull, Guerau Molet, Joan Mesteret, Guerau Galtes. Del lloc de Cervià: Salvador Homs, Pere Bassagoda, T. Costa. Nicolau Puig, notari de Verges; Jaume Vilar, menor, de Vilopriu; Miquel Mallol, del lloc de Vilopriu; Pere Costa, del lloc de Colomers; Josep Aliart, pagès, de La Tallada; T. Riera, de Palau Sots, veguer de Besalú; T. Amell, de Besalú; T. Torrent de Banyoles; T. Feixes, de la vila de Banyoles; T. Verdaguer, major de dies, de la parròquia de Sant Gregori; Iscle Puig, del lloc de Centenys; T. Castellar, del lloc de Centenys; T. Llopís i T. Montfort, habitants de Banyoles; Martirià Llori, de Porqueres; Francesc Garriga, de Fontcoberta; T. Casanovas, doctor en medicina, de Banyoles; T. Saura; Guerau Fortià, treballador, de Colomers; T. Amat; T. Puig, pagès, de Cinclaus; Pere Antoni, del veïnat d'Empúries; Joan Giminelles; Benet [Fluvià] i Abric, notari, de Besalú. Notaris de Castelló d'Empúries: Josep Llobet i Josep Gostar. T. Puignau, d'Empúries; T. Puig, d'Anfós; T. Orts, negociant, d'Empúries. De La Bisbal: Josep Albert notari, Pere Romaguera blanquer, Pere Riera teixidor de llana, i Bernat Vilossa escriptent. Doctor misser Magí Poso; Maria Poso i Ribes, sa muller; don Josep Tort i Magí Tort, germans; Jeroni Foix i Antoni Foix, germans dits Foixets; don Francesc Vilana; T. Oteres, dit lo capità Oteres del Batalló; Isidre Terrats i Beuna, pagès, de La Sala sota Foixà; don Carles de Caldes i Sabadell; Rafael de Rocabrana; Joan Pau Casanovas, dit lo borni de Sarrià; Joan Teixidor, treballador, del lloc de Sant Esteve de la Costa; Francesc Sala, de la vila de Cervera. Germans de Pruit: Miquel Bosch, Segismon Bosch, Gaspar Bosch. Miquel Pinós i Torrentó; Josep Mas, dit lo Tipdepà; lo hereu

Coma, de Fornils [Fornils, prop de Rupit]; Miquel Collell, àlies lo gollut de Ridaura; Joan Rellacs; Pere Joan Trona; Antoni Sabater, àlies lo pobre, de Taradell; Miquel Malalt, de Camprodon; Joan Oliveres, de Ridaura; Miquel Coma, de Fornils [Fornils, prop de Rupit]; T. dit lo hereu Colomer, de Bianya; T. dit lo hereu Espinet, de Rupit; T. dit Borrascà, de Rupit; Antoni Oliveres, de Ridaura; Emmanuel Ferrer, de Ridaura; T. dit lo hereu Rabogent, de Sant Feliu de Pallerols. Tots de Ridaura: Jacint Bastons, Rafael Bastons dit lo Poll, Josep Coltaller àlies dit lo Cony, T. Perich teixidor, T. dit lo hereu Toronell. T. lo dit hereu Coromina, de Sant Privat d'en Bas; Antoni Lapuja, dit Antoni Ferrer, del lloc del Mallol; Segismon Orri, del lloc de Les Preses. Tots del lloc de Les Preses: Antoni Joan Aiguabella, T. Fageda, T. Avellana, Isidre Matabosch, Mateu Matabosch. Pere Boí, del lloc de La Pinya; Isidre Bastons, de Ridaura; T. Famada, de Les Preses; T. Famades, del Mallol; T. dit lo soldat, de Bianya; lo hereu Planicas, de Vallfogona; Josep Puigvert, de Sant Iscle de Colltort; Magí Roca, traginer. De la parròquia de Sant Esteve d'en Bas: Esteve Pau Bertran i T. dit lo estudiant Bertran. Josep Bo, osta [hoste], del Grau; T. Margarit, de la parròquia de Rupit; T. fra Gorino, de la parròquia de Rupit. Tots de la plana d'en Bas: Esteve Fillol, T. Cererols, T. Güell, T. Bosch, Antoni Cerdà, Joan Jordà, Joan Felip. Antoni Arels, del lloc de Rupit; T. Corominola, de Sant Privat d'en Bas; Lluís Bertran, de Sant Esteve d'en Bas; Joan Rovira, de Joanetes; T. Aventí, criat del batlle de Rupit; Josep Capfort, de Pruit; Pere Martí Vila, de Bascarons; Bartomeu Bosch, del lloc de Joanetes. Tots de Sant Esteve d'en Bas: Jaume de l'hereu, Felip Bertran, T. Cirera d'en Bas, Mateu Ferrés, Isidre Bach, T. Soler, Baptista Bosch dit lo renegat. T. dit hereu Mas Oliver, del lloc de La Pinya; Josep Planes, de Cruanyes, T. lo hereu Planes de Cruanyes de Ridaura; lo fill de Francesc Jordà; altre fill de tal Mas, de Colljoví [coll Jou?]; Silvestre Corriels, de la parròquia de Ridaura; lo hereu Llagostera, de dit lloc de La Pinya; Bartomeu Llagostera, de La Pinya; T. Bartina, del Coll [parròquia d'Osor?]; Bartomeu Roure, de Colljoví [coll Jou?]; Pere Mas, dit lo masover de la batllia de La Pinya; Joan Llorenç Perris, de la parròquia de Ridaura; Miquel Brigit, de Les Encies. Tots de la parròquia de Les Encies: T. lo hereu Saleric i Ferriol Angelats. T. cunyat de dit Angelats, habitant de la parròquia d'Amer; T. cònsol, d'Amer. Tots del terme de Roda: Pere Boixeda, Joan Bruguera dit lo hereu Joan Bruguera, Jaume Bruguera son fill, Vicens Mas Vidal, Francesc Bonamic, Segimon Corder. Guillem Peix, àlies lo esguerrat dels Menerons; Bernat Mitjà, de

Camprodon; Francesc Verdoya, àlies dit lo gelat, del lloc de Fontpedrosa terra de Cerdanya; Pere Goday, àlies dit bitola [vitola], del lloc de Toès terra de Conflent. Tots de Sant Salvador de Breda: Lleonart Boïria menor, Francesc Mascorda, Vicenç Fuster. T. dit lo hereu Montcau, de Tagamanent; Miquel Pujol, d'Arbúcies; T. dit lo hereu Riera, de Plantadís; Rafael Planes, de Cànoves; Pere Poch, pagès, del lloc de Fogàs [Fogars de Tordera?]; Josep Sala, àlies dit lo rector, treballador, del lloc de La Móra, bisbat de Vic; Josep Collell, àlies dit lo garles [garlet], de l'Esquirol, pagès, de Sant Julià de Cabrera, terme de l'Esquirol; Isidre Gorcs, de la vila de Granollers; Segimon Masbernà, doctor en lleis; Esteve Ferrer, escriptor; T. Ferrer i Clusells, d'Olot; T. dit lo pollastre; T. Viladomar, doctor en drets; T. Pujol, guarniment; Anna Teixidor; Pere Pau Folch; T. Ximenis, dit lo tinent Ximenis; Cristòfol Armengau, de la vila de Vinçà; Benet Bonamussa, del lloc de Trentapasses; Isidre Juyol; Miquel Castells, de la parròquia de Sant Esteve de Palau; T. dit lo hereu, fadrí de Palau; T. Conilleras, de Sant Esteve de Palau; Rafael Mascorda; Joan Lluch, de la parròquia de Sant Salvador de Breda; T. dit lo hereu Vessa. D'Arbúcies: T. dit lo hereu Capta i Sebastià Salicrú. Pau Salicrú, de la parròquia de Vilalba; Pau Montcau; Isidre Montcau, de Tagamanent; Rafael Roca, d'en Bas.

Signen la crida: don Joan, Mir regent, Salba i Vallgornera regent de la tresoreria, Romeu de Ferrer F.A., Jaume Salamó. 31 de març del 1655.

ABSTRACT

With archival sources from the Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona and Biblioteca de Catalunya, this article approaches the Catalan political situation after don John of Austria took Barcelona (1652), bringing to an end the Catalan Revolt which started in 1640. First, the author identifies some features of the espionage service of don John's army during the siege of the city, particularly the services by Rafael Càrcer i Bals and his later moves in order to get appointments as a reward of his role as a spy. Secondly, the article highlights some aspects of royal repression upon Catalonia: collection of public documents belonging to the years spent under the French monarchy, control not only of the "insaculacions" (lottery for office) of "diputats" and "oïdors", but also of other posts at the "Diputació del General"; new fiscal devices put into practice; control of the Diputació del General's behaviour and public display of its emblems. Finally, it deals with the monarchy's call in 1655 against civil and military groups and individuals who kept their allegiance to the French monarchy after the takeover of Barcelona and, as an appendix, it gives the list of their names.

RESUM

Amb documentació de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i de la Biblioteca de Catalunya, es realitza una aproximació a la situació política catalana després de l'ocupació de Barcelona per don Joan d'Àustria (1652). L'autora identifica, primer, alguns aspectes del servei d'espionatge de l'exèrcit de don Joan en el curs del setge de la ciutat, en concret els serveis de Rafael Càrcer i Bals i les gestions posteriors d'aquest per tal d'obtenir càrrecs compensatoris de la seva activitat com a espia. En segon lloc, l'article es dedica a destacar alguns aspectes de la repressió de la monarquia hispànica sobre Catalunya: recollida de la documentació pública dels anys viscuts sota la monarquia de França; control no sols de les insaculacions de diputats i d'oïdors sinó també d'altres oficis de la Diputació del General; noves fórmules fiscals practicades per la monarquia hispànica; control de l'actuació de la Diputació del General i de l'ús públic de les seves insígnies. Finalment, situa la crida de la monarquia hispànica del 1655 contra els sectors o les persones civils i militars que es van mantenir, després de la caiguda de Barcelona, al costat de la monarquia de França, i publica, en apèndix, la relació dels seus noms.